

Sprawozdanie
z działalności Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 roku

1. Wprowadzenie

Rada ds. Systemu Płatniczego, organ opiniodawczo-doradczy przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego, została utworzona na podstawie *uchwały Nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego*. Rada rozpoczęła działalność w dniu 1 października 1998 r.

Rada ds. Systemu Płatniczego uznała w 2000 r. za wskazane opracowywanie rocznych sprawozdań ze swojej działalności oraz rozpatrywanie i przyjmowanie ich na pierwszym posiedzeniu Rady w kolejnym roku, a następnie przedstawianie do zatwierdzenia Zarządowi Narodowego Banku Polskiego. Pierwsze sprawozdanie, obejmujące lata 1998 i 1999, i kolejne sprawozdania roczne za lata 2000-2016, były przyjęte przez Radę ds. Systemu Płatniczego i zatwierdzone przez Zarząd Narodowego Banku Polskiego.

2. Działalność Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r.

2.1. Aspekty organizacyjne

W roku sprawozdawczym nastąpiło rozszerzenie składu Rady ds. Systemu Płatniczego. Na podstawie § 2 ust. 1 pkt 9 *Uchwały Nr 14/98 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego (z późn. zm.)*, w dniu 2 sierpnia 2017 r., Związek Banków Polskich wytypował do składu Rady Prezesa Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. Od tego dnia sektor bankowy reprezentowany jest w Radzie przez prezesów zarządów 5 banków komercyjnych oraz ZBP.

Skład osobowy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r. przedstawiono w załączniku nr 1.

W załączniku tym podano również nazwiska osób upoważnionych przez członków Rady, na mocy *uchwały Nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego (z późn. zm.)*, do reprezentowania ich w pracach Rady w razie ich nieobecności.

Poza członkami Rady i osobami upoważnionymi w posiedzeniach uczestniczyli eksperci z instytucji reprezentowanych w Radzie, a także zaproszeni przedstawiciele innych instytucji, jeżeli ich obecność była uzasadniona tematyką posiedzenia.

Przewidywany zakres zagadnień rozpatrywanych przez Radę ds. Systemu Płatniczego został określony w *Rocznym planie pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 roku*, zwanym dalej *Planem* (załącznik nr 2), który został opracowany na podstawie propozycji członków Rady i przyjęty na posiedzeniu Rady w dniu 7 kwietnia 2017 r.

W 2017 roku Rada odbyła 4 posiedzenia w dniach: 7 kwietnia, 19 czerwca, 9 października i 18 grudnia. Miejsmem wszystkich posiedzeń była siedziba Centrali NBP.

Wszystkim posiedzeniom przewodniczyła p. Anna Trzecińska, Przewodnicząca Rady, Wiceprezes NBP.

Po każdym posiedzeniu wydawano komunikat prasowy, który następnie był przekazywany środkom masowego przekazu oraz publikowany na stronie internetowej NBP.

W roku sprawozdawczym Rada zajęła się 33 tematami, przy czym zrealizowała 32 spośród 37 tematów objętych *Planem*. Tematy: *Informacja o realizacji „Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014–2020 w 2016 roku”*, *Informacja nt. aktualizacji Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014–2020* oraz *Weryfikacja stanowiska polskiego rynku odnośnie zasadności wejścia na paneuropejską platformę rozrachunkową TARGET2-Securities (T2S) z rozrachunkiem w PLN i EUR, po przeglądzie opinii grupy NUG_PL i pierwszych doświadczeń mniejszych rynków* zostały wycofane z Planu na wniosek odpowiednio Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności oraz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. Zostaną one włączone do *Rocznego planu pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2018 r.* Niezrealizowany temat *Karty przedpłacone w Polsce*, wycofany z *Planu* na wniosek NBP, będzie przedmiotem prac Rady po zakończeniu dyskusji merytorycznej w gronie zaangażowanych podmiotów. Ponadto temat *Raport końcowy z prac Zespołu roboczego ds. badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim*, wobec niezakończenia prac przez Zespół w 2017 r., przeniesiono z grupy tematów dyskusyjnych (A) do grupy tematów informacyjnych (B) pod zmienioną nazwą *Informacja na temat stanu prac Zespołu roboczego ds. badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim*.

W roku sprawozdawczym Rada zajęła się dodatkowo, na wniosek Związku Banków Polskich, tematem *Model funkcjonowania usług dostępu do rachunku bankowego (PIS, AIS, COFP) na rynku polskim*.

Spośród 31 tematów merytorycznych (tj. z wyłączeniem z ogólnej liczby 33 tematów *Sprawozdania z działalności Rady ds. Systemu Płatniczego w 2016 r.* oraz *Przyjęcia Rocznego planu pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r.*), którymi Rada zajęła się w 2017 r., 14 należało do grupy tematów dyskusyjnych (kategoria A), zaś 17 było tematami informacyjnymi (kategoria B).

2.2. Aspekty merytoryczne

W roku sprawozdawczym, podobnie jak w kilku latach poprzednich, prace Rady grupowały się w dwóch obszarach tematycznych:

- zagadnienia związane z dostosowaniem polskiego systemu płatniczego do wymagań stawianych systemom płatniczym krajów członkowskich Unii Europejskiej, obejmujące następujące tematy:
  - w kategorii A:
    - Plany KIR w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w euro,
    - Standaryzacja interfejsu na potrzeby usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych,

- Model funkcjonowania usług dostępu do rachunku bankowego (PIS, AIS, COFP) na rynku polskim,
- Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2016 r.,

w kategorii B:

- Informacja nt. oceny systemu płatności SORBNET2 pod kątem spełniania *Zasad dotyczących infrastruktury rynku finansowego*,
- Informacja o realizacji projektu T2S-NBP,

- zagadnienia systemowe związane z usprawnieniem obrotu płatniczego, w tym:

w kategorii A:

- Współpraca sektora bankowego w obszarze ryzyka IT – Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa,
- Raport z badania *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego*,
- Informacja o stanie prac prowadzonych w ramach strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego* w programie *Od papierowej do cyfrowej Polski*,
- Informacja o projekcie wdrożenia terminali płatniczych w jednostkach administracji publicznej,
- Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego,
- Strategia Poczty Polskiej S.A. w kontekście wyzwań rynku płatniczego,
- Nowe uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP – schematy płatnicze,
- Informacja na temat zmian w *Polityce sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego*.

Ponadto Rada zaopiniowała *Ocenę funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2016 r.* i *Ocenę funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2017 r.*

w kategorii B:

- Raport z badania *Płatności cyfrowe 2016*,
- Informacja nt. regulacji związanych z numeracją banków i niebankowych dostawców usług płatniczych oraz systemu EWIB 2.0.,
- Stan wdrożenia usługi *cash back* na rynku polskim,
- Informacja o realizacji projektu T2S-NBP,
- Informacja na temat stanu prac Zespołu roboczego ds. badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim,
- Porównanie wysokości opłat i prowizji w złotych związanych z rozliczeniami pieniężnymi w polskim sektorze bankowym (czerwiec-grudzień 2016 r.),
- Porównanie wysokości opłat i prowizji w złotych związanych z rozliczeniami pieniężnymi w polskim sektorze bankowym (grudzień 2016 r. – czerwiec 2017 r.),
- Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w IV kwartale 2016 r.,
- Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w I kwartale 2017 r.,
- Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w II kwartale 2017 r.,
- Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w III kwartale 2017 r.,
- Informacja o kartach płatniczych – IV kwartał 2016 r.,

- Informacja o kartach płatniczych – II kwartał 2017 r.,
- Informacja o kartach płatniczych – III kwartał 2017 r.

Poniżej przedstawiono krótkie omówienie tematów należących do kategorii A, prezentowanych podczas posiedzeń Rady, oraz postanowień Rady wynikających z rozpatrywania poszczególnych tematów według podanej powyżej klasyfikacji.

2.2.1. Zagadnienia związane z dostosowaniem polskiego systemu płatniczego do wymagań stawianych systemom płatniczym krajów członkowskich Unii Europejskiej

Plany KIR w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w euro

Plany Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. (KIR S.A.) w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w euro KIR S.A. przedstawiła na posiedzeniu Rady w dniu 19 czerwca 2017 r. Przypomniano, że od 2012 r. Izba prowadzi system rozliczeń płatności natychmiastowych w złotych. W momencie uruchomienia był to drugi taki system funkcjonujący w Europie. Obecnie płatności natychmiastowe są jednym z głównych nurtów rozwoju systemów płatności na świecie, w szczególności w strefie euro, w której uruchomienie rozliczeń płatności natychmiastowych planowane jest na listopad 2017 r. Z uwagi na zainteresowanie korzystaniem z usług KIR S.A. w zakresie rozliczeń płatności natychmiastowych w euro, zgłaszane przez polskie banki, KIR S.A. w swojej strategii na lata 2017 -2019 zawarła cel, którym jest wdrożenie rozwiązania umożliwiającego tego typu rozliczenia. Przyjęto, że rozwiązanie takie powinna cechować interoperacyjność, umożliwiająca wymianę płatności z jak największą liczbą uczestników systemów płatności w krajach strefy euro. Wskazano na następujące warianty pozwalające na uzyskanie interoperacyjności:

- przyjęcie rozwiązania wdrażanego przez firmę EBA Clearing, wykorzystującego model analogiczny do stosowanego obecnie w tradycyjnych rozliczeniach w systemie Euro Elixir,
- bilateralną wymianę z innymi izbami rozliczeniowymi stowarzyszonymi w ramach EACHA; zdaniem KIR S.A., jest to wariant popularny wśród innych krajów Unii Europejskiej,
- inicjatywę TIPS (*TARGET Instant Payment System*) Europejskiego Banku Centralnego, która ma na celu umożliwienie paneuropejskich rozliczeń płatności natychmiastowych w euro.

Poinformowano, że obecnie zbierane są informacje niezbędne do podjęcia decyzji w sprawie wyboru modelu interoperacyjności. Do końca lipca 2017 r. zostanie dokonany wybór partnera paneuropejskiego, zaś do 15 grudnia 2017 r. KIR S.A. zamierza przekazać bankom projekt specyfikacji technicznych. Produkcyjne uruchomienie systemu o nazwie Euro Express Elixir powinno nastąpić pod koniec 2018 r. Wyjaśniono, że na obecnym etapie zainteresowanie systemem Euro Express Elixir wyraziło 4-5 banków. Część polskich banków, zwłaszcza z kapitałem zagranicznym, wnioskuje o podniesienie poziomu ważności przedmiotowej inicjatywy strategicznej z uwagi na konieczność pilnego dokonania wyboru modelu uczestnictwa w płatnościach natychmiastowych w euro. Jeśli KIR S.A. będzie oferowała odpowiednie rozwiązanie, będzie ono poważnie brane pod uwagę. W przeciwnym przypadku banki te będą zmuszone wybrać rozwiązania oferowane przez banki – matki. Wspomniano o tym, że w Europie prowadzone są prace nad transgranicznymi płatnościami mobilnymi typu P2P. Zaznaczono, że rozwiązanie proponowane przez KIR S.A. nie umożliwia bezpośrednio dokonywania płatności mobilnych P2P, może jednak stanowić podstawę do rozliczania płatności typu P2P w przyszłości. W szczególności system Euro Express Elixir mógłby zostać również wykorzystany na potrzeby transgranicznych płatności mobilnych.

Rada zapoznała się z planami Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w euro. Rada podkreśliła znaczenie realizacji tych planów dla rozwoju polskiego systemu płatniczego.

Standaryzacja interfejsu na potrzeby usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych

Problematykę standaryzacji interfejsu API (*Application Programming Interface*) na potrzeby usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych przedstawił Związek Banków Polskich (ZBP) na posiedzeniu Rady w dniu 19 czerwca 2017 r. Omówiono genezę standardu Polish API. Przypomniano, że dyrektywa PSD2 (II dyrektywa w sprawie usług płatniczych) nakłada na banki i innych dostawców usług płatniczych prowadzących rachunki płatnicze obowiązek umożliwienia stronom trzecim świadczenia usług płatniczych w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych w sposób bezumowny i, co do zasady, bezpłatny. W dyrektywie określono 3 rodzaje takich usług: usługi inicjowania płatności, usługi dostępu do informacji i do rachunku oraz usługi polegającej na potwierdzaniu dostępności środków na rachunku przy użyciu specyficznej karty wydanej przez stronę trzecią, umożliwiającej uzyskanie informacji o stanie środków na rachunku. Omówiono funkcjonowanie każdej z ww. usług i wyrażono przekonanie, że ostatnia z nich zyska najmniejszą popularność. Doprecyzowanie odpowiednich przepisów dyrektywy PSD2 zawarte jest w projekcie regulacyjnych standardów technicznych (RTS). W związku z powyższym w gronie banków zrzeszonych w ZBP i w ramach samego ZBP, jak również w wyniku dyskusji z UKNF, podjęta została decyzja o rozpoczęciu realizacji inicjatywy, polegającej na stworzeniu wspólnej specyfikacji API umożliwiającego świadczenie przedmiotowych usług. Zdaniem ZBP, jest to jedna z większych inicjatyw sektora bankowego, angażująca w aktywną działalność ponad 100 osób. Dotychczas wykonano następujące prace:

- wypracowano rekomendacje biznesowe, w szczególności dotyczące elementów wymaganych przepisami prawa. Obecnie trwają dyskusje nad możliwością wprowadzenia dodatkowych usług, nieobowiązkowych w świetle przepisów, ale działających w sposób zbliżony do usług obowiązkowych. Ich wprowadzenie miałoby na celu zmonetyzowanie prowadzonych prac. Zakłada się, że wsparcia w realizacji tych usług udzieli tzw. Hub PSD2, czyli punkt centralny, ulokowany, zgodnie z decyzją Komitetu Strategicznego projektu, w KIR S.A.
- ustalono szereg założeń prawnych, które potwierdziła grupa prawna uczestnicząca w inicjatywie. W szczególności:
  - potwierdzono m.in. traktowanie usług stron trzecich jako odrębnego rodzaju usług płatniczych,
  - opracowano zasadę działania interfejsu, zgodnie z którą klient będzie przekierowywany do systemu bankowości elektronicznej na potrzeby uwierzytelnienia i potwierdzenia woli zrealizowania określonej usługi. Wyjaśniono, że zgodnie z przepisami można by świadczyć wymagane usługi, udostępniając stronie trzeciej wszystkie dane uwierzytelniające, co pozostaje w rażącej sprzeczności z wpajaną klientom bankowości elektronicznej zasadą o niedostępnianiu danych uwierzytelniających. Zaznaczono, że w takim przypadku istniałoby bardzo duże prawdopodobieństwo licznych ataków o charakterze phishingowym. Inne, jeszcze większe zagrożenie stanowiłaby możliwość realizowania przez stronę trzecią innych transakcji niż zgodne z życzeniem klienta, bowiem w PSD2 i RTS nie przewidziano mechanizmów technicznych uniemożliwiających takie działanie. Ponadto ani klient, ani bank nie miałyby możliwości stwierdzenia niezgodności działania strony trzeciej ze zleceniem złożonym przez

klienta. W ramach polskiego standardu API zdecydowano się na rozwiązanie funkcjonujące według scenariusza, zgodnie z którym realizacja zlecenia klienta, złożonego u strony trzeciej, wymaga m.in. weryfikacji tożsamości i licencji strony trzeciej przez dostawcę prowadzącego rachunek (bank), zgody klienta na realizację transakcji i uzyskania przez stronę trzecią tokenu autoryzacyjnego od dostawcy prowadzącego rachunek (banku). Omówiono szczegółowo przebieg realizacji zlecenia płatności według tego scenariusza oraz dostęp do informacji o rachunku według scenariusza opartego na proponowanym rozwiązaniu. Poinformowano o potwierdzeniu dopuszczalności proponowanego podejścia w świetle aktualnej wówczas, nieostatecznej jeszcze wersji RTS. Wyrażono jednak obawę o to, że w finalnej wersji mogą zaistnieć zmiany uniemożliwiające wykorzystanie przedstawionego wyżej polskiego standardu API. Z tego względu ZBP wykazuje dużą aktywność w kontaktach z regulatorami unijnymi, przekazując swoje opinie i informując o zagrożeniach związanych z różnymi koncepcjami pojawiającymi na forach unijnych.

- ustalono prawną możliwość określania limitów przez klientów w zakresie przedmiotowych usług oraz możliwość jawnego wskazania przez klienta braku woli korzystania z tych usług,
- ustalono, że prawa autorskie do Polish API oraz zarządzanie aktualizacją będą leżały w gestii ZBP, zaś zarządzanie techniczne w gestii Hub PSD2, tj. KIR S.A.,
- opracowano zestaw rekomendacji technologicznych.

Poinformowano o wysokim stopniu zaawansowania prac nad wstępną wersją specyfikacji API i trwających konsultacjach wewnętrznych. Opracowanie wersji ostatecznej będzie możliwe po opublikowaniu finalnej wersji RTS, przewidzianym na listopad 2017 r. Zdaniem ZBP, dotrzymanie tego terminu jest jednak mało prawdopodobne ze względu na dużą liczbę uwag do projektu RTS, przesłanych do Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego. ZBP ocenił zmiany wprowadzane przez PSD2, RTS, a na polskim rynku przez Polish API jako rewolucyjne. W szczególności, z perspektywy klienta, rola banków zmieni się z dostawców usług na dostawców infrastruktury płatniczej, wykorzystywanej przez strony trzecie, i trudno jednak obecnie przewidzieć dalszy rozwój sytuacji. Poinformowano o zamiarze wprowadzenia tzw. usług dodanych, niepowiązanych wprost ze świadczeniem usług między stronami trzecimi a bankami. Zaliczono do nich wsparcie przy implementacji, udostępnianie bardziej zaawansowanych narzędzi programistycznych i tzw. usługi o charakterze *premium*, którymi mogą być wszelkiego rodzaju usługi, niewymagane prawnie, ale pożądane lub oczekiwane przez klientów (płatności portfelowe, dostęp do informacji, np. o historii kredytowej, itp.). Nawiązując do toczących się prac nad RTS, wspomniano o odbywających się na forum unijnym dyskusjach związanych z jednej strony z dopuszczalnością przekierowania klienta, z drugiej zaś z problemem *screen scrapingu*. Wyrażono nadzieję, że w finalnej wersji RTS dopuszczalność przekierowywania klienta zostanie utrzymana, zaś możliwości wykorzystywania *screen scrapingu* uda się uniknąć. Niemniej, przy braku pewności takiego scenariusza, biorąc pod uwagę istniejące ryzyko, zastosowano odpowiednie, wariantowe podejście do specyfikacji technicznej Polish API. Odnosząc się do ryzyka prawnego, polegającego na uznaniu jedynej drogi dostępu strony trzeciej do rachunku klienta poprzez Polish API za niezgodną z intencją regulatora, określono je mianem poważnego. Poinformowano, że w związku z tym w ramach projektu dotyczącego Polish API działa grupa prawna, która potwierdza wszystkie założenia przyjmowane w warstwie technicznej projektu. Odnosząc się do sytuacji stron trzecich w tzw. okresie przejściowym (od dnia 1 stycznia 2018 r. do czasu opublikowania ostatecznej wersji RTS), poinformowano, że, zgodnie z zapisem w dyrektywie PSD2, w okresie przejściowym usługi wprowadzane przez PSD2 będą mogły być świadczone przez

podmioty, które świadczyły legalnie takie usługi przed dniem 13 stycznia 2016 r. Ponadto wskazano, że wskutek interpretacji Komisji Nadzoru Finansowego, dotyczącej przepisów dyrektywy PSD i aktualnej ustawy o usługach płatniczych, takie usługi w Polsce legalnie świadczone nie były i takich podmiotów w Polsce nie ma. W związku z powyższym nie wydaje się, aby zagrożenie korzystaniem ze *screen scrapingu* mogło się zmaterializować. Niemniej jednak, w strategii dotyczącej Polish API założono, że Polish API powinien działać od początku 2018 r., aby w przypadku, gdyby w tym okresie strony trzecie mogły już funkcjonować, musiały one korzystać z tego interfejsu, co wyeliminowałoby możliwość pobierania przez nie danych uwierzytelniających bezpośrednio od klientów. Odnosząc się do międzynarodowego kontekstu prac dostosowawczych do PSD2, poinformowano m.in. o tym, że wyniki ankiety przeprowadzonej przez European Payments Council wśród 16 państw wskazują, iż w pracach tych Polska należy do krajów najbardziej zaawansowanych, obok Francji i Wielkiej Brytanii. Pozostałe państwa członkowskie obserwują rozwój sytuacji, nie podejmując samodzielnych działań.

Rada zapoznała się z koncepcją i stanem prac dotyczących standaryzacji interfejsu na potrzeby usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych.

Model funkcjonowania usług dostępu do rachunku bankowego (PIS, AIS, COFP) na rynku polskim

Model funkcjonowania usług dostępu do rachunku bankowego (PIS, AIS, COFP) na rynku polskim przedstawił ZBP na posiedzeniu Rady w dniu 18 grudnia 2017 r. Nawiązując do informacji nt. API, przekazanych Radzie na posiedzeniu w dniu 9 października 2017 r., poinformowano o tym, że niektóre z nich straciły aktualność, przede wszystkim w związku z opublikowaniem ostatecznej wersji projektu RTS do dyrektywy PSD2. Zawarte w niej zapisy powodują konieczność dokonania zmian w specyfikacji standardu API. Specyfikacja ta, niemal już ukończona, nie zawiera jeszcze ww. zmian. Wyjaśniono, że zmiany wymuszone przez nową wersję RTS dotyczą metod uwierzytelniania, zarządzania zgodami i zakresu przekazywanych danych. Za najistotniejsze z punktu widzenia bezpieczeństwa danych klientów uznano sprawy związane z uwierzytelnianiem klientów w ramach usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o bezpieczny interfejs komunikacyjny, tj. API. Zgodnie z postanowieniami zawartymi w nowej wersji RTS, instytucje zarządzające rachunkami nie mogą na stronie trzeciej wymóc stosowania jednej metody, tymczasem w propozycji związanej z polskim API jedyną proponowaną metodą było przekierowanie do środowiska banku lub innego podmiotu udostępniającego rachunek. W związku z powyższym zaistniała konieczność wprowadzenia w standardzie API innych, dodatkowych mechanizmów uwierzytelniania. Grupa Projektowa ds. Polish API zaproponowała, aby w standardzie tym, oprócz metody przekierowania do środowiska banku lub innego podmiotu udostępniającego rachunek, znalazły się dwie inne metody: mechanizm przekierowania do zewnętrznego narzędzia uwierzytelniającego oraz mechanizm wbudowanego uwierzytelniania. Zaznaczono, że ze względu na dużą wrażliwość ostatniej z wymienionych metod na kwestie bezpieczeństwa podjęto prace nad rozwiązaniem, które uniemożliwi stronie trzeciej przechowywanie danych do logowania. Wyrażono przekonanie, że standard API, rozbudowany o dwa nowe mechanizmy uwierzytelniania danych, będzie w pełni odpowiadał wymaganiom zawartym w RTS dotyczących dyrektywy PSD2. Poinformowano, że planuje się zakończenie prac nad końcową wersją projektu standardu API do początku stycznia 2018 r., zaś od dnia 15 stycznia 2018 r. powinny rozpocząć się dwutygodniowe konsultacje publiczne, których celem będzie m.in. zachowanie pełnej transparentności standardu oraz uzyskanie dodatkowych informacji z rynku. Publikacja standardu przewidziana jest na połowę lutego 2018 r. Podkreślono, że prace projektowe nad przedmiotowym

standardem toczą się przy udziale podmiotów aktywnych w sektorze płatniczym oraz instytucji branżowych, takich jak ZBP, Polska Izba Ubezpieczeń czy Polska Organizacja Niebankowych Instytucji Płatniczych.

Rada omówiła model funkcjonowania usług dostępu do rachunku bankowego (PIS, AIS, COFP) na rynku polskim, przedstawiony przez Związek Banków Polskich w związku z realizowanym, w ramach otwartej bankowości (open banking), projektem Polish API. W szczególności Rada zwróciła uwagę na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonowania Polish API i potrzebę jak najszybszego zakończenia nad nim prac w celu umożliwienia bankom rozpoczęcia fazy wdrożeniowej. Jednocześnie Rada omówiła kwestię świadczenia usług dostępu do rachunku w kontekście implementacji dyrektywy PSD2 w okresie przejściowym, tj. od dnia wejścia w życie ustawy implementującej tę dyrektywę do dnia rozpoczęcia stosowania przepisów rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji. W wyniku dyskusji zgodzono się, że w omawianym okresie zastosowanie będą miały dotychczasowe regulacje w zakresie bezpieczeństwa płatności.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2016 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2016 r. przedstawił NBP na posiedzeniu Rady w dniu 18 grudnia 2017 r. Przypomniano, że materiał na przedmiotowy temat, przygotowywany cyklicznie od 2005 r., oparty jest na danych publikowanych przez Europejski Bank Centralny. Następnie omówiono główne wskaźniki charakteryzujące polski system płatniczy na tle odpowiednich wskaźników dla poszczególnych krajów Unii Europejskiej oraz ich średnich wartości dla Unii Europejskiej i krajów strefy euro w latach 2015 i 2016, jak również zmiany tych wartości w latach 2004-2016. Zaliczono do nich: liczbę rachunków bankowych na jednego mieszkańca, liczbę bankomatów na 1 mln mieszkańców, liczbę wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca, liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca, liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą, liczbę transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS, procentowy udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji kartowych, liczbę poleceń przelewu na jednego mieszkańca, liczbę transakcji bezgotówkowych instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca, udział instrumentów bezgotówkowych wg liczby transakcji, udział gotówki w agregacie podaży pieniądza M1, udział gotówki w liczbie płatności oraz udział gotówki w PKB. W roku 2016 wartości ww. wskaźników odnoszących się do polskiego systemu płatniczego były większe niż w roku 2015, z wyjątkiem udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1, który zmalał. Określenie zmiany udziału gotówki w płatnościach nie było możliwe, bowiem wartość tego wskaźnika była raportowana po raz pierwszy za 2016 r. Pozycja Polski wśród pozostałych krajów Unii Europejskiej poprawiła się pod względem 9 z ww. wskaźników i nie uległa zmianie w 5 przypadkach (tj. pod względem liczby placówek oferujących usługi płatnicze na 1 milion mieszkańców, liczby wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca, liczby zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca, udziału pieniądza gotówkowego w agregacie podaży pieniądza M1 oraz udziału gotówki w PKB). Przedstawiono następujące wnioski, wynikające z przeprowadzonego porównania:

- Zmianę wszystkich badanych wskaźników za 2016 r. należy ocenić pozytywnie. Tempo wzrostu większości wskaźników jest szybsze niż w pozostałych krajach Unii Europejskiej.
- W zdecydowanej większości zaprezentowanych wskaźników Polska zanotowała wzrost pozycji w rankingu krajów UE w roku 2016 w stosunku do roku 2015. W dziewięciu wskaźnikach Polska zanotowała wzrost pozycji, w czterech wskaźnikach pozostała na pozycji z roku 2015, a jeden wskaźnik prezentuje dane jedynie za 2016 r.
- W zakresie poziomu rozwoju infrastruktury (m.in. karty, bankomaty, POsy) Polska jest jeszcze znacząco poniżej średniej UE, natomiast jej wykorzystanie jest w Polsce na dosyć wysokim poziomie i charakteryzuje się szybkim tempem wzrostu. Pod względem wykorzystania infrastruktury Polska jest blisko tej średniej UE lub powyżej.
- Polski rynek charakteryzuje się wysokim poziomem innowacyjności w zakresie płatności bezgotówkowych (w szczególności relatywnie wysokim poziomem płatności kartami zbliżeniowymi).

Rada zapoznała się z analizą porównawczą wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2016 r., przeprowadzoną przez Narodowy Bank Polski.

2.2.2. Zagadnienia systemowe związane z usprawnieniem obrotu płatniczego

Współpraca sektora bankowego w obszarze ryzyka IT – Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa

Informację na powyższy temat przedstawił ZBP na posiedzeniu Rady w dniu 7 kwietnia 2017 r. Poinformowano, że w dniu 29 listopada 2016 r. Rada ZBP formalnie powołała Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa (BCC). Działania w obszarze cyberbezpieczeństwa prowadzone były w ramach sektora bankowego od ponad roku wcześniej. W tym czasie powstały odpowiednie procedury. Rozwijano także współpracę z innymi uczestnikami krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, np. z Narodowym Centrum Cyberbezpieczeństwa, powołanym przez Ministerstwo Cyfryzacji. W I kwartale 2017 r. do BCC przystąpiło 21 banków komercyjnych, reprezentujących, pod względem funduszy własnych, 73% sektora bankowości komercyjnej w Polsce. Omówiono strukturę BCC i kompetencje przypisane poszczególnym jego elementom. Poinformowano, że w marcu 2017 r. plenarne posiedzenie Komitetu Sterującego BCC przyjęło *Strategię BCC na lata 2017 – 2019*. Zawartą w niej misją jest zapewnienie sektorowi bankowemu rozwiązań pozwalających na utrzymanie poziomu cyberbezpieczeństwa adekwatnego do profilu ryzyka w tym zakresie, zgodnie z wymogami regulacyjnymi, poprzez: budowanie wiedzy i świadomości pracowników i klientów sektora, ustalenie wspólnych, metod i procedur postępowania w obszarze ograniczania ryzyka, udostępnianie zoptymalizowanych kosztowo, pozwalających na synergii kosztową usług wspólnych oraz współpracę z pozostałymi uczestnikami krajowego systemu cyberbezpieczeństwa. Zgodnie z przyjętą wizją, BCC dąży do tego, aby być wiodącym w Polsce i Unii Europejskiej sektorowym Zespołem Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego (CSIRT), który będzie wspierał swoich członków w utrzymaniu odpowiedniego dla nich poziomu ryzyka, zarówno poprzez bieżącą działalność operacyjną, jak i poprzez wypracowywanie wspólnych sektorowych rozwiązań w obszarze bezpieczeństwa. Wyjaśniono, że obszar cyberbezpieczeństwa jest obecnie przedmiotem bardzo dużych zmian regulacyjnych. Do tej pory w Polsce głównym dokumentem regulującym ten obszar w odniesieniu do banków była rekomendacja D wydana przez Komisję Nadzoru Finansowego oraz elementy innych regulacji, odnoszące się do zagadnień szczegółowych. Obecnie wchodzi w życie dyrektywa w sprawie bezpieczeństwa w sieci i informacji (dyrektywa NIS), która nakłada na banki

i inne kluczowe sektory gospodarki szereg wymagań w zakresie zarządzania cyberbezpieczeństwem. Ponadto cyberbezpieczeństwa dotyczą niektóre przepisy dyrektywy PSD2 oraz rozporządzenia w sprawie elektronicznych usług identyfikacji i tożsamości, już obecnie świadczonych przez banki. Wyrażono przekonanie, że odpowiedzią na wiele wyzwań stawianych przez ww. regulacje będzie działalność BCC. Misja i wizja BCC zostały przełożone na 10 celów strategicznych, którym przypisano odpowiednie miary. Cele te są następujące:

- 1) zapewnienie zgodności z ww. regulacjami,
- 2) budowanie świadomości klientów i pracowników sektora bankowego,
- 3) budowanie wiedzy pracowników wszystkich obszarów działalności banków,
- 4) budowanie wiedzy eksperckiej w zakresie cyberbezpieczeństwa,
- 5) standaryzacja procedur postępowania tam, gdzie to jest właściwe,
- 6) wypracowywanie wspólnych rozwiązań w zakresie raportowania, co, zdaniem ZBP, jest szczególnie istotne z perspektywy nadzoru nad obszarem cyberbezpieczeństwa, tj. KNF,
- 7) komunikacja z opinią publiczną,
- 8) zwinność, tj. zdolność do szybkiej i skutecznej reakcji na zmienną sytuację w obszarze cyberbezpieczeństwa, oparta na monitoringu tego obszaru, prowadzonym w ramach BCC,
- 9) optymalizacja kosztowa, czyli wprowadzanie usług wspólnych, stymulowane popytem ze strony banków,
- 10) zapewnienie efektywnej współpracy w ramach całego krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, w szczególności z jednej strony z Narodowym Centrum Cyberbezpieczeństwa, z drugiej zaś z policją, prokuraturą i organami nadzoru.

Na potrzeby strategii został opracowany model funkcjonalny sektorowego CSIRT. Stanowi on podstawę do opracowania planu działania na lata 2017-2019. Obecnie prowadzone działania obejmują: zarządzanie relacjami, tj. budowę środków i metod komunikacji z bankami i innymi uczestnikami systemu cyberbezpieczeństwa, tworzenie najlepszych praktyk sektorowych w obszarze cyberbezpieczeństwa, m.in. dotyczących komunikacji z klientami w przypadku cyberincydentów, kontynuowanie działalności w zakresie szkoleń i budowania świadomości o cyberbezpieczeństwie, planowanie scenariuszy na potrzeby przeprowadzania testów zdolności BCC do działania w sytuacjach podwyższonego ryzyka i w sytuacjach kryzysowych (przeprowadzenie pierwszego testu planuje się na połowę 2017 r.), monitorowanie, korelowanie incydentów, *triage*, oznaczające w przedmiotowej dziedzinie priorytetyzowanie incydentów, koordynacja odpowiedzi, czyli reakcji na ryzyko, wyciąganie wniosków z zagrożeń i incydentów oraz zarządzanie efektywnością, tj. optymalizowanie podejmowanych działań w zależności od zmieniającej się sytuacji w przedmiotowej dziedzinie. Do końca I półrocza 2017 r. planowane jest formalne opracowanie polityki komunikacji medialnej na podstawie dobrych praktyk funkcjonujących obecnie w polskim sektorze bankowym. Plany BCC dotyczą rozwoju metod zarządzania ryzykiem cyberbezpieczeństwa, zwłaszcza w aspekcie nowych wymagań regulacyjnych z jednej strony, a efektywności ekonomicznej z drugiej, oraz procesów związanych z zarządzaniem usługami wspólnymi. Obecnie trwają prace związane z rozpoznawaniem potrzeb rynku w tej dziedzinie. Docelowy, pełny model funkcjonalny BCC zostanie wprowadzony w życie w ciągu najbliższych 3 lat. Monitorowanie w czasie rzeczywistym w systemie 24/7, które wg przyjętych założeń będzie realizowane w oparciu o usługi wspólne, zostanie, po odpowiednim przygotowaniu banków, wdrożone w pełni prawdopodobnie w jednym z ostatnich kwartałów obowiązywania Strategii BCC na lata 2017 – 2019, zaś termin pełnego wdrożenia wsparcia w odpowiedzi technologicznej określono na III kwartał 2017 r. Odnośnie do kwestii związanych

z dostępem do informacji o zaobserwowanych zagrożeniach cyberbezpieczeństwa i incydentach wyjaśniono, że informacje o zdarzeniach mających charakter czysto techniczny, niemające kontekstu biznesowego, powinny być dostępne bez ograniczeń dla administratorów bezpieczeństwa członków BCC, aby wszystkie podmioty mogły podjąć ewentualne działania zapobiegawcze w swojej infrastrukturze. Powinny one jednak być bezwzględnie odseparowane od informacji o kontekście biznesowym. W przypadku informacji o zdarzeniach mających kontekst biznesowy dostęp do zanonimizowanych informacji o nich powinien być ograniczony do 1-3 osób w poszczególnych bankach, z imiennie przyznanym prawem dostępu. Pełen dostęp do informacji o zdarzeniu mającym kontekst biznesowy, zawierającej miejsca wystąpienia zdarzenia i poziomu alarmowego, mieliby tylko pracownicy obsługi BCC zlokalizowanej w ZBP. Wyjaśniono, że jako właściwa w zakresie ścigania cyberprzestępczości została wskazana Prokuratura Okręgowa w Warszawie. Współpraca w ramach sektora prywatnego jest realizowana częściowo poprzez NASK, a częściowo z inicjatywy zainteresowanych podmiotów. Bilateralne kontakty z podmiotami należącymi do tego sektora, w szczególności z telekomami, sformalizowane są w różnym stopniu.

Nawiązując do regulaminu BCC, poinformowano, że podmiot może uczestniczyć w BCC jako członek zwyczajny (bank) albo członek wspierający. Zainteresowanie współpracą z BCC zgłosiło kilka instytucji (organów administracji i firm infrastrukturalnych). Niektóre spośród nich zasygnalizowały chęć współpracy z ZBP w zakresie budowy CSIRT. ZBP zadeklarował pełną otwartość BCC na współpracę z zainteresowanymi podmiotami.

Rada zapoznała się z informacją o współpracy sektora bankowego w obszarze ryzyka IT, w szczególności o utworzeniu przy ZBP Bankowego Centrum Cyberbezpieczeństwa i jego strategii na lata 2017-2019.

Raport z badania „Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego”

Raport z badania *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego* przedstawiła p. Dominika Maison, profesor UW, na posiedzeniu Rady w dniu 7 kwietnia 2017 r. Poinformowano o tym, że jest to trzecia fala badania, w którym rozmaite kwestie związane z obrotem bezgotówkowym analizowane są z punktu widzenia zachowań ludzi. Przeprowadzono je na losowo-kwotowej próbie o liczebności 1000 osób w wieku 18+, obejmującej całą Polskę i reprezentatywnej pod względem cech demograficznych (wieku, płci, wykształcenia i miejsca zamieszkania) dla struktury populacji Polaków. Badanie przeprowadzono pod koniec 2016 r. Przypomniano, że poprzednie dwie fale tego badania miały miejsce w latach 2009 i 2013. Następnie przedstawiono następujące wyniki badania, porównując je odpowiednio z rezultatami z lat 2009 i 2013:

- posiadanie konta bankowego

W 2016 r. poniżej 20% osób w wieku 18+ nie posiadało konta bankowego. Był to niemal taki sam poziom ubankowienia, jak w 2013 r.; największy wzrost ubankowienia zaobserwowano między rokiem 2009 a 2013.

- opinie o kontaktach bankowych

Wzrosła liczba osób, które uważają, że posiadanie konta bankowego to dobry sposób na oszczędzanie pieniędzy, natomiast nieco zmniejszyła się liczba osób wskazujących wyraźne niedogodności związane z posiadaniem konta (za wysokie opłaty, obawę o oszustwo, częste kradzieże pieniędzy, pułapkę zadłużenia). Badanie ujawniło ponadto „uskrajnienie” opinii o kontaktach bankowych: posiadacze kont widzą coraz więcej zalet związanych z ich posiadaniem, zaś

osoby ich nieposiadające są coraz bardziej przekonani o niedogodnościach wynikających z posiadania konta. Do drugiej z ww. grup należą zwykle osoby najstarsze i najmłodsze.

- motywy założenia konta w ciągu ostatnich 2 lat
Dla najliczniejszej grupy osób (45%) była to wewnętrzna potrzeba, następnie przymus spowodowany wymaganiem pracodawcy (43%). Zatem rozwiązania systemowe stanowią skuteczną motywację do założenia konta.
- korzystanie z konta internetowego
Udział posiadaczy kont bankowych korzystających z konta internetowego bardzo znacznie wzrósł: z 46% w 2009 r. do 69% w 2016 r.
- operacje dokonywane na koncie internetowym
Udział osób przeprowadzających operacje bierne (sprawdzanie historii transakcji) pozostawał, w porównaniu z rokiem 2013, na tym samym, wysokim poziomie (99%), natomiast o 2 pkt. proc. wzrósł udział osób dokonujących przelewów internetowych. Znacznie zmalał natomiast udział osób doładujących telefon i zakładających lokaty przez Internet.
- korzystanie z konta: w oddziale banku czy przez Internet
Zdecydowanie wzrosła liczba osób korzystających częściej z dostępu konta przez Internet niż bezpośrednio w oddziale banku (z 71% w roku 2009 do 92% w roku 2016). Wyrażono pogląd, że jest to związane z pokonaniem bariery, jaką jest skorzystanie z dostępu do konta przez Internet po raz pierwszy. Następne „wejścia na konto” następują już nawykowo zazwyczaj przez Internet.
- rodzaje używanych kart płatniczych
Udział osób korzystających z kart płatniczych w grupie osób posiadających rachunek wzrósł z 80% w roku 2009 do 93% w roku 2016. Przyrost udziału wykorzystywanych kart kredytowych i przedpłaconych w tym okresie wyniósł odpowiednio 5 pkt. proc. i 2 pkt. proc. W przypadku kart przedpłaconych nie sprawdziło się przewidywanie, że będzie to rozwiązanie popularne w grupie osób nieubankowionych.
- sposoby korzystania z kart płatniczych
Odsetek osób często płacących kartą za zakupy i usługi wzrósł z 54% w roku 2009 do 74% w roku 2016, przy czym największy wzrost, o 23pkt. proc., zaobserwowano w przypadku zapłaty kwot poniżej 50 zł. Wyrażono pogląd, iż znikła bariera towarzysząca częstemu dokonywaniu płatności kartą, jaką była obawa przed niepokojem pozostałych klientów w kolejce, a obecnie ludzie zaczęli uważać, że szybciej płaci się kartą niż gotówką. Stanowi to poważny przełom w mentalności Polaków z punktu widzenia rozwoju obrotu bezgotówkowego.
- okoliczności płacenia kartą płatniczą
Szczególnie duży wzrost odsetka osób płacących kartą płatniczą nastąpił w przypadku płatności dokonywanych w małych sklepikach (z 51% w roku 2009 do 79% w roku 2016) oraz w punktach usługowych (z 27% w 2009 r. do 47% w 2016 r.).
- płatność: kartą czy gotówką?
W 2016 r. częstsze dokonywanie płatności kartą niż gotówką zadeklarowało 61% osób (w roku 2009 tylko 36%).
- przekonania na temat kart płatniczych
Wzrósł odsetek osób uznających za wygodniejsze płacenie kartą niż gotówką (z 51% w 2009 r. do 66% w 2016 r.).
- karty zbliżeniowe

W porównaniu z rokiem 2013, w którym po raz pierwszy uwzględniono ten wskaźnik, nastąpił niewielki (o 1 pkt proc.) wzrost odsetka osób deklarujących posiadanie wiedzy na temat tych kart (z 92% do 93%), ale znaczny wzrost odsetka osób wykorzystujących karty zbliżeniowe (o 11 pkt proc.) i częstotliwości korzystania z nich (odsetek osób korzystających z kart zbliżeniowych codziennie wzrósł o 13 pkt proc., zaś kilka razy w tygodniu o 10 pkt proc.).

- płatność kartą: zbliżeniowo czy z użyciem PIN?

Wyjaśniono, że odpowiednie pytanie na ten temat wprowadzono do badania dopiero w 2016 r. Wyniki badania pokazały, że 59% osób częściej płaciło kartą zbliżeniowo. Wyrażono pogląd, że w przyszłości można spodziewać się znacznego wzrostu tego wskaźnika.

- metody opłacania rachunków

Bardzo wyraźnie wzrósł odsetek osób opłacających rachunki przez Internet (z 41% w 2009 r. do 63% w 2016 r.), zaś spadł odsetek płacących w okienku pocztowym (z 73% w 2009 r. do 47% w 2016 r.).

- opłata rachunków: gotówką czy w innej formie?

Odsetek osób opłacających rachunki w formie bezgotówkowej wzrósł z 28% w 2009 r. do 57% w 2016 r.

Wyjaśniono, że na podstawie wyników badań tworzone są trzy ogólne, ważone wskaźniki obrotu bezgotówkowego, które mogą być monitorowane na poziomie ogólnym. Pierwszy z nich, wskaźnik lejkowy, wzrósł z 3,06 w 2009 r. do 3,83 w 2016 r., drugi wskaźnik, IKOB, behawioralny, wzrósł z 28 w 2009 r. do 41 w 2016 r. Trzeci wskaźnik, IZOB, charakteryzujący postawę wobec obrotu bezgotówkowego, wzrósł z 57 w 2009 r. do 63 w 2016 r. Powyższe wyniki zdają się być ciekawe w świetle dotychczas dominujących poglądów naukowych, zgodnie z którymi zmianę zaufania musiała poprzedzać zmiana postaw, tymczasem w odniesieniu do rozwoju obrotu bezgotówkowego wystąpiła odwrotna kolejność zjawisk: zmiana zaufania spowodowała zmianę postaw.

Rada zapoznała się z raportem z badania *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego* i przedyskutowała wnioski wynikające z tego badania z punktu widzenia dalszych działań na rzecz upowszechnienia obrotu bezgotówkowego w Polsce.

Informacja o stanie prac prowadzonych w ramach strumienia Zwiększenie obrotu bezgotówkowego w programie *Od papierowej do cyfrowej Polski*

Informację o stanie prac prowadzonych w ramach strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego* w programie *Od papierowej do cyfrowej Polski* przedstawił p. Bartosz Ciołkowski, lider biznesowy strumienia, na posiedzeniu Rady w dniu 19 czerwca 2017 r. Poinformowano o tym, że została opracowana dokumentacja, w której określono zasady funkcjonowania Funduszu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, zwanego dalej Funduszem. Za istotne wydarzenie dotyczące sfery organizacyjnej programu *Od papierowej do cyfrowej Polski*, które miało miejsce w połowie maja 2017 r., uznano połączenie dwóch zespołów roboczych prowadzących prace w ramach odpowiednio strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego* oraz strumienia *Schemat krajowy* w jeden zespół. Spośród działań prowadzonych w ramach tego zespołu wymieniono:

- kampanię edukacyjną, promującą płatności bezgotówkowe, prowadzoną na zasadach komercyjnych (w oparciu o środki z Funduszu) przez organizacje płatnicze, banki i agentów rozliczeniowych w ciągu najbliższego półtora roku,
- wdrożenie płatności bezgotówkowych mandatów

Poinformowano, że projekt odpowiedniej ustawy, zmieniającej przepisy obowiązującego prawa w tym zakresie, został przyjęty przez Radę Ministrów. Wyrażono nadzieję na to, że po przyjęciu ustawy przez Parlament mandaty będzie można opłacać w formie bezgotówkowej, począwszy od II połowy 2017 r.

- wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

W trwającym pilotażu wdrożenia płatności bezgotówkowych w urzędach administracji uczestniczy 226 urzędów, ale liczba zgłoszeń do programu jest znacznie większa. Do połowy czerwca 2017 r. w urzędach zainstalowano 155 terminali, a następne będą sukcesywnie instalowane i uruchamiane. Dotychczas obserwuje się jeszcze niewielką popularność dokonywania płatności bezgotówkowych z wykorzystaniem zainstalowanych terminali, można jednak oczekiwać, że ta forma płatności upowszechni się z upływem czasu. Zaakcentowano znaczenie stosowania jednolitego standardu we wdrażaniu płatności bezgotówkowych w administracji. Zwrócono uwagę na fakt, że obecnie, przy braku barier finansowych i technicznych do wprowadzenia płatności bezgotówkowych w urzędach administracji, szczególne znaczenie ma aspekt edukacyjny. Dlatego w środowisku związanym z urzędami administracji prowadzona jest intensywna akcja informacyjna i organizowane są szkolenia, często przy okazji rozmaitych wydarzeń regionalnych.

- prace zmierzające do zmiany preferowanej obecnie w prawie pracy formy wypłacania wynagrodzeń z gotówkowej na bezgotówkową

Poinformowano o tym, że dalsze prace zespołu będą poświęcone m.in. kwestiom związanym z monitorowaniem efektów dotychczas przeprowadzonych działań. Ponadto prowadzone będą prace związane z wdrożeniem płatności bezgotówkowych w biznesie. Obszarem szczególnego zainteresowania będą kwestie technologiczne. Podkreślono wysoki stopień zaawansowania polskiego rynku w dziedzinie technologii płatniczych. Poinformowano, że obecnie Polska jest trzecim rynkiem na świecie, na którym ogłoszono tzw. pilotaż software'owego rozwiązania umożliwiającego przyjmowanie płatności za pomocą telefonu. Najbliższy rok powinien pokazać, czy proponowane rozwiązanie znajdzie zastosowanie w praktyce.

Rada zapoznała się z informacją o stanie prac prowadzonych w ramach strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego w programie Od papierowej do cyfrowej Polski*.

Informacja o projekcie wdrożenia terminali płatniczych w jednostkach administracji publicznej

Informację o projekcie wdrożenia terminali płatniczych w jednostkach administracji publicznej, tj. o Programie POS-GOV, zwanym dalej „Programem”, przedstawiła KIR S.A. na posiedzeniu Rady w dniu 9 października 2017 r. Poinformowano, że liderem Programu jest Ministerstwo Rozwoju, a koordynatorem – KIR S.A. Partnerem społecznym Programu jest Fundacja Cyberium KIR S.A. W programie uczestniczą także agenci rozliczeniowi: First Data Polska S.A. oraz eService Sp. z o.o. Dostawcą WebPOS Paybynet jest KIR S.A. Przypomniano, że realizacja Programu, poprzedzona pięciomiesięcznym pilotażem, rozpoczęła się w dniu 1 kwietnia 2017 r. i będzie trwała 3 lata. W programie będą promowane terminale POS oraz terminale wirtualne, bazujące na systemie Paybynet KIR S.A., umożliwiające dokonywanie płatności bezpośrednio w punkcie obsługi klienta. Omówiono rolę poszczególnych podmiotów uczestniczących w programie. Poinformowano, że Ministerstwo Rozwoju zapewnia dostęp do urzędów (marszałkowskich, miast, gmin, itp.). KIR S.A. koordynuje Program i jest dostawcą WebPOS Paybynet oraz zarządza Fundacją Cyberium. Fundacja zapewnia finansowanie Programu, w szczególności pełni wiele funkcji edukacyjnych i społecznych, wspierając Program poprzez konkursy marketingowe, których celem jest szerzenie przekonania

o zaletach i znaczeniu płatności bezgotówkowych. First Data Polska S.A. zapewnia obsługę urzędów, w szczególności obsługę terminali POS i płatności z ich wykorzystaniem. Zadaniem eService Sp. z o.o. jest z kolei obsługa policji. Przedstawiono dane statystyczne dotyczące realizacji programu wg stanu na koniec września 2017 r. Na ich tle zaakcentowano bardzo wyraźną tendencję zwykłą liczbą i wartości płatności dokonywanych w urzędach bezgotówkowo. Podkreślono duże zaangażowanie i pozytywną reakcję urzędów na Program i prowadzenie przez niektóre urzędy wśród swoich klientów na własną rękę promocji płatności bezgotówkowych. Poinformowano o konferencjach z udziałem Ministerstwa Rozwoju, Fundacji Cyberium, KIR S.A. oraz First Data Polska S.A., które odbywają się w różnych polskich miastach. Wspomniano o innych formach działalności edukacyjnej (wywiady, konkursy, publikacje w mediach). Na tym tle stosunek urzędów do Programu określono mianem entuzjastycznego. Zdaniem ZBP, wdrożenie Programu w Policji jest relatywnie łatwiejsze niż w urzędach ze względu na jej jednolitą strukturę organizacyjno-prawną. Do wyzwań stojących przed realizatorami Programu zaliczono kwestie legislacyjne, obejmujące zniesienie istniejącej obecnie konieczności podejmowania uchwał umożliwiających przyjmowanie płatności kartami w urzędach oraz uznanie za datę realizacji zobowiązania przez obywatela daty dokonania zapłaty instrumentem płatniczym (daty autoryzacji transakcji). Wyzwania związane z wdrożeniem Programu w Policji są związane m.in. z koniecznością zapewnienia, zgodnie z wymaganiami Policji, podwójnej autoryzacji transakcji w przenośnych terminalach wykorzystywanych przez więcej niż jednego policjanta. Wyjaśniono, że w Programie chodzi przede wszystkim o stworzenie infrastruktury pełnej dostępności, dzięki czemu będzie można zlikwidować enklawę, w której z zasady niemożliwe było dokonanie płatności bezgotówkowo, choć istnieje znaczna liczba urzędów stosujących outsourcing obsługi płatności bezgotówkowych na ogół w oparciu o umowy z bankami. Podkreślono, że we wdrażaniu płatności bezgotówkowych w urzędach KIR S.A. kładzie nacisk na obsługę jednostanowiskową, tj. niewymagającą terminala, wykorzystującą płatności zdalne lub mobilne. Wprowadzenie obsługi jednostanowiskowej wymaga jednak, zdaniem KIR S.A., modyfikacji niektórych procesów stosowanych w urzędach. Poinformowano, że niezależnie od Programu KIR S.A. współpracuje z administracją, w szczególności z Ministerstwem Cyfryzacji, nad wprowadzeniem płatności do portfela usług zdalnych oferowanych na portalach administracji. Wyrażono pogląd, że rok 2017 jest rokiem budowy podstaw bardzo szeroko pojętej infrastruktury dla przedmiotowego obszaru.

Rada zapoznała się z informacją Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. o projekcie wdrożenia terminali płatniczych w jednostkach administracji publicznej. Rada z zadowoleniem odnotowała rosnącą liczbę urzędów, w których wprowadzono terminale, a także rosnącą liczbę i wartość transakcji dokonywanych z ich wykorzystaniem.

Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego

Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, zwany dalej „Programem”, przedstawił ZBP na posiedzeniu Rady w dniu 19 czerwca 2017 r. Poinformowano, że Program jest integralną częścią programu *Od papierowej do cyfrowej Polski* i ma w nim wiodącą rolę, ale jednocześnie jest relatywnie trudny do realizacji pod względem finansowym i logistycznym. Przypomniano, że wstępna faza Programu była realizowana w Ministerstwie Rozwoju. Następnie odpowiedzialność za merytoryczną i logistyczną stronę Programu przejął ZBP, realizując zadania związane z rozszerzeniem sieci akceptacji kart płatniczych. Program opiera się na dwóch filarach, którymi są: Fundusz Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, zwany dalej „Funduszem”, będący instrumentem do realizacji Programu, oraz powołana przez ZBP Fundacja *Polska Bezgotówkowa*, zwana dalej „Fundacją”, zarządzająca Funduszem.

Pan M. Groszek zaakcentował fakt, że Program jest realizowany w ścisłej współpracy Ministerstwa Rozwoju i szeroko rozumianego sektora finansowego (banki, organizacje płatnicze VISA i MasterCard, agenci rozliczeniowi). Głównym celem Programu jest upowszechnienie płatności bezgotówkowych wśród obywateli i zrównanie ich dostępności z dostępnością płatności gotówkowych poprzez wsparcie rozwoju sieci akceptacji w Polsce. Podkreślono znaczenie odpowiedniej percepcji celu Programu, polegającej na zrozumieniu przez społeczeństwo, że nie chodzi w nim o wprowadzenie przymusu dokonywania płatności bezgotówkowo, ale o równouprawnienie obu form płatności: bezgotówkowej i gotówkowej. Zdaniem ZBP, obecnie istniejące warunki (relatywnie mała liczba POS-ów, zwyczajnie) często stwarzają przymus płacenia gotówką. Celem ilościowym Programu jest odwrócenie, w ciągu najbliższych trzech lat, stosunku udziału procentowego liczby transakcji bezgotówkowych do gotówkowych z wynoszącego 20:80 na 80:20.

Do „kamieni milowych” Programu zaliczono:

- podpisanie listu intencyjnego i akceptacja podstawowych zasad działań oraz warunków finansowych Programu – w lutym 2017 r.,
- przyjęcie szczegółowych zasad funkcjonowania Programu – do 31 marca 2017 r.,
- zawarcie porozumienia między Ministerstwem Rozwoju, ZBP, VISA i MasterCard – 12 czerwca 2017 r.,
- rozpoczęcie działania Fundacji – od lipca 2017 r.

Poinformowano, że zawarcie ww. porozumienia umożliwiło rozpoczęcie działania Fundacji. Wyjaśniono, że z upoważnienia uczestników Programu organizatorem i fundatorem Fundacji jest ZBP. Obecnie trwa proces jej rejestracji. Zgodnie ze statutem, Zarząd Fundacji może liczyć trzech członków. Omówiono finansowo-operacyjne zasady działania Fundacji. Poinformowano, że Fundusz będzie tworzony z wpłat banków i organizacji płatniczych (odpowiednio po 0,01 zł i 0,015 zł od każdej transakcji krajowej kartą debetową) oraz agentów rozliczeniowych (1 punkt bazowy od każdej transakcji wykonywanej w kraju z tej samej bazy co bank). Szacuje się, że wpływy do Funduszu powinny w ciągu trzech lat wynieść łącznie ok. 600 mln zł. W przypadku, gdyby powyższa kwota okazała się przeszacowana, niezbędne stanie się dofinansowanie Programu, m.in. poprzez zmianę struktury wpłat. Środki gromadzone w Funduszu będą wydatkowane na refundację kosztów instalacji i obsługi terminali płatniczych oraz kosztów prowizji transakcyjnych uczestników Programu. Do Programu są zaproszeni ci potencjalni akceptanci, którzy przez 12 ostatnich miesięcy nie mieli terminala. Do nich adresowana jest oferta promocyjna, która będzie obejmowała zwrot kosztów instalacji terminala i kosztów transakcyjnych przez okres 12 miesięcy. W celu uniknięcia ryzyka niekontynuowania akceptacji płatności kartowych przez podmiot korzystający z promocji po jej zakończeniu, na okres promocji ustalono kwartalne wymagania dotyczące minimalnego poziomu akceptacji transakcji przez ten podmiot. Zdaniem ZBP, powyższe wymagania będą miały znaczenie edukacyjne, motywujące do podpisania przez akceptanta, po zakończeniu promocji, umowy na warunkach rynkowych. Omówiono trudności w realizacji Programu, związane z technologicznymi aspektami akceptacji kart. Wspomniano o tym, że obecnie na rynku istnieją już 4 technologiczne generacje terminali: tradycyjny terminal POS, PIN Pad programowalny, terminal mobilny mPOS i rozwiązanie typu Soft POS. Zdaniem ZBP, im bardziej nowoczesny terminal, tym większa może być jego użyteczność. W tym kontekście wspomniano o kwestii połączenia terminala z kasą fiskalną. Realizacja takiego połączenia nie jest wprawdzie celem Programu, ale jest powiązana z innym programem w ramach rozwoju obrotu bezgotówkowego, dlatego warto promować rozwiązania zapewniające możliwie dużą elastyczność ich wykorzystania. W Programie przewidziano

trzymiesięczny pilotaż. W ramach wspomnianego wyżej porozumienia Ministerstwo Rozwoju zobowiązało się do popularyzowania płatności bezgotówkowych, m.in. poprzez działania medialne oraz regulacyjne. W tym kontekście zasugerowano zasadność obniżenia progu płatności gotówkowych i wprowadzenie preferencji dla płatności bezgotówkowych w sektorze publicznym. Zdaniem ZBP, Program jest kolejnym przykładem dobrej współpracy sektora prywatnego (w tym przypadku finansowego) i rządowego. Cel ilościowy postawiony przed realizatorami Programu, wyrażający się podwojeniem sieci akceptacji w ciągu trzech lat, uznano za bardzo ambitny. Zaakcentowano duże zaangażowanie finansowe segmentów sektora finansowego (banków – wydawców kart płatniczych, organizacji płatniczych i agentów rozliczeniowych). Ponadto uznano, że Program stanowi silny bodziec dla realizacji programu Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, w który zaangażowane są banki, organizacje płatnicze, administracja państwowa, uczelnie, organizacje społeczne, co nadaje działaniom Koalicji znacznie szerszy zasięg niż tylko ekonomiczny.

Rada zapoznała się z Programem Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, realizowanym pod auspicjami Związku Banków Polskich, i przedyskutowała plan dalszych działań w tym zakresie. Rada pozytywnie oceniła powstanie tego programu, mającego na celu istotne rozszerzenie akceptowania płatności bezgotówkowych, i wyraziła nadzieję na pełną jego realizację w najbliższych latach.

Strategia Poczty Polskiej S.A. w kontekście wyzwań rynku płatniczego

Strategię Poczty Polskiej S.A., zwanej dalej „Pocztą”, w kontekście wyzwań rynku płatniczego przedstawiła Poczta na posiedzeniu Rady w dniu 19 czerwca 2017 r. Poinformowano, że Poczta jest spółką należącą w 100% do Skarbu Państwa, zatrudniająca obecnie 80 tys. pracowników (łącznie z grupą należących do niej firm), co stawia ją na pierwszym miejscu w Polsce pod względem zatrudnienia. Misja Poczty jest następująca: „Poczta łączy i doręcza, zaufana i bezpieczna, dla Polski – dla klientów – dla pracowników”. Misja oparta jest na trzech fundamentach, które determinują sposób myślenia Poczty o sobie i o swojej roli w otoczeniu. Są to: idea zrównoważonego rozwoju, idea usługi powszechnej oraz idea 100% Poczty. Wyjaśniono, że Poczta jest tzw. operatorem wyznaczonym (do 2025 r.), tzn. w zakresie usługi powszechnej jej działalność jest regulowana. Jest to jeden z elementów określających jej misję. W kontekście obserwowanego rozwoju elektronicznych form korespondencji wyrażono przekonanie, że zgodnie z wizją Poczty w krótkiej perspektywie korespondencja papierowa nie zniknie, ale jej ilość będzie się stabilnie zmniejszała. Poczta posiada rozległą sieć w postaci 7,5 tys. placówek, dysponuje też kanałami elektronicznymi w postaci platformy cyfrowej Envelo i zatrudnia ponad 20 tys. listonoszy. W perspektywie strategicznej Poczta zamierza pozostać w pewnych obszarach największym zaufanym integratorem usług komunikacyjnych paczkowo-kurierskich, logistycznych i zapewnić najszerzy dostęp do klienta indywidualnego. Grupę Poczty Polskiej tworzą: sama Poczta, Bank Pocztowy S.A., dwie firmy ubezpieczeniowe, spółka Envelo, spółka Postdata oraz PTE Pocztylion. Zgodnie z zamierzeniami, platforma cyfrowa Envelo, obecnie mało spopularyzowana, powinna posłużyć do pozyskiwania klientów nowych usług. Obecnie Poczta, podobnie jak banki, oferuje możliwość potwierdzenia zaufanego profilu każdego obywatela. Platforma Envelo będzie również rozwijana w kierunku coraz szerszego dostępu do różnego rodzaju usług dostępnych drogą elektroniczną. W celu realizacji wizji Poczta będzie rozwijać działalność w obszarze kurier-ekspres-paczka (KEP), tj. logistyki-e-commerce, mającym szczególne znaczenie w kontekście elektronicznej płatności. Jednocześnie zauważono, że Poczta jest bardzo istotnym graczem na rynku płatności, w szczególności płatności gotówkowych. W związku z upowszechnianiem płatności bezgotówkowych zadeklarował on jednak udział Poczty we wszystkich inicjatywach związanych

z popularyzacją tego obrotu. W szczególności zamiarem Poczty jest obsługa coraz większych wolumenów płatności i paczek związanych z e-commerce. W ten obszar Poczta zamierza inwestować. Planowane inwestycje Poczty będą dotyczyły nakładów na rozwój technologiczny, przede wszystkim doinwestowania infrastruktury, niezbędnego głównie w obszarze logistyki i KEP. Poczta zamierza świadczyć usługi cyfrowe dla administracji w oparciu o platformę Envelo i w ogólności poszerzać zakres usług świadczonych na rzecz tego sektora. W tym obszarze Poczta zamierza wykorzystywać własną sieć, oferując różne udogodnienia dla obywateli, np. możliwość elektronicznego złożenia wniosku o wydanie dokumentów i ich odbiór za pośrednictwem Poczty, bez konieczności udawania się do odpowiedniego urzędu, oraz rozwijać usługi międzynarodowe. Planuje się 2,5-krotne zwiększenie przychodów z tego obszaru działalności (e-commerce, usługi filatelistyczne). Aspiracje strategiczne Poczty obejmują ponadto: dwukrotny wzrost w obszarze usług KEP, pięciokrotny wzrost przychodu z tego rodzaju usług, utrzymanie pozycji lidera na rynku listów i podniesienie poziomu wynagrodzeń pracowników. W ramach programu strategicznego Poczta zamierza zainwestować w cztery kluczowe systemy wspierające działalność, zaś od strony finansowej osiągnąć w horyzoncie strategicznym wzrost przychodów do blisko 7 mld zł. Poinformowano, że Poczta ma ambicje pozostania jednym z najważniejszych graczy na tym rynku usług płatniczych, choć rozwój usług finansowych nie jest jednym z kluczowych obszarów strategicznych Poczty, ale stanowi obszar wspierający. Zadeklarowano otwartość Poczty na wszelkie formy współpracy i wyrażono pogląd, że ze względu na rozległość sieci Poczta jest interesującym partnerem do takiej współpracy. Wspomniano o uruchomieniu przez Poczte, z dniem 1 czerwca 2016 r., pilotażu płatności kartowych. Obecnie co do zasady wszystkie placówki pocztowe są wyposażone w terminale. Płatności akceptowane są także w strefach samoobsługowych. Istnieje również możliwość dokonywania płatności z wykorzystaniem systemu BLIK. Do końca 2017 r. kurierzy powinni zostać wyposażeni w terminale przenośne, a w ramach programu Mobilny Listonosz wszyscy listonosze zostali wyposażeni w tablety. Poinformowano o tym, że Poczta razem z Bankiem Pocztowym S.A. wydała kartę co-brandową. Jest ona dystrybuowana od początku czerwca 2017 r. Zgodnie z zamierzeniami, posiadacze tej karty będą mieli możliwość korzystania z różnych przywilejów. Podejmowane są również działania głównie w obszarze e-commerce w celu ułatwienia dokonywania określonych transakcji poprzez kanał elektroniczny. Ponadto Poczta wprowadziła możliwość zlecenia transakcji płatniczych przez stronę internetową z funkcjonalnością dokonania opłaty przy pomocy bramki płatności w czasie rzeczywistym za przekaz pocztowy i ekspres. Istnieje też możliwość płacenia kartą za usługi oferowane przez Poczte w ramach sklepu internetowego. Ten obszar Poczta zamierza rozwijać.

Rada zapoznała się ze strategią Poczty Polskiej S.A. w kontekście wyzwania rynku płatniczego.

Nowe uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP – schematy płatnicze

Informację na temat *Nowe uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP – schematy płatnicze* przedstawił NBP na posiedzeniu Rady w dniu 7 kwietnia 2017 r. Poinformowano, że nowe uprawnienia Prezesa NBP w dziedzinie nadzoru systemowego dotyczą schematów płatniczych. Stanowią one dopełnienie kompetencji nadzorczych Prezesa NBP w zakresie sprawowanego nadzoru systemowego nad systemami płatności. Nadzór systemowy zdefiniowano jako funkcję banku centralnego, której celem jest przede wszystkim zapewnienie sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemu płatniczego, jak również zapewnienie zgodności zasad funkcjonowania nadzorowanych systemów i usług z przepisami prawa. Wyjaśniono, że zakres kompetencji nadzorczych Prezesa NBP obejmuje funkcjonowanie systemów płatności, systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych,

świadczenie usługi *acquiringu* przez krajowe instytucje płatnicze oraz, od dnia 8 lutego 2017 r., również funkcjonowanie schematów płatniczych. NBP, realizując swoją politykę w zakresie sprawowania nadzoru, kieruje się zasadą przejrzystości, wypracowaną w oparciu o prawo polskie przy wykorzystaniu najlepszej praktyki międzynarodowej. Do podstawowych regulacji dotyczących sprawowanego nadzoru zaliczono przepisy prawa powszechnie stosowanego, takie jak regulacje unijne (rozporządzenia CSDR, rozporządzenie EMIR i rozporządzenie w sprawie opłat *interchange*) oraz przepisy prawa krajowego, przede wszystkim ustawę o usługach płatniczych, ustawę o ostateczności rozrachunku oraz ustawę o obrocie instrumentami finansowymi. Nadzór systemowy jest również regulowany przez różnego rodzaju wytyczne uzupełniające, tj. międzynarodowe standardy oraz wymagania Unii Europejskiej, w szczególności opracowane przez Europejski Bank Centralny. Wszystkie ww. regulacje zostały zawarte w dokumencie *Polityka sprawowania nadzoru przez Narodowy Bank Polski w zakresie systemu płatniczego*, przyjętym przez Zarząd NBP, dostępnym na stronie internetowej NBP w zakładce dotyczącej systemu płatniczego. Jako podstawę prawną nadzoru systemowego nad schematami płatniczymi wskazano *Ustawę z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw* (zwaną dalej ustawą z dnia 30 listopada 2016 r.) oraz rozporządzenie unijne w sprawie opłat *interchange* (tzw. MIF Regulation). Ponadto uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP w odniesieniu do schematów płatniczych i pozostałych części infrastruktury systemu płatniczego zostaną doprecyzowane przez właściwe akty wykonawcze, czyli rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów. Zacytowano definicję schematu płatniczego, zaczerpniętą z ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. Poinformowano, że NBP, sprawując nadzór systemowy nad schematami płatniczymi, wyróżnia następujące typy schematów płatniczych: schemat trójstronny, tj. schemat, w ramach którego organizacja płatnicza pełni jednocześnie funkcję jedynej wydawcy instrumentu płatniczego i jedynej podmiotu świadczącej usługę *acquiringu*, oraz schemat czterostronny, tj. schemat, w ramach którego podmiotami zaangażowanymi w przeprowadzanie transakcji płatniczej są, poza organizacją płatniczą, również wydawcy działający na rzecz płatników oraz agenci rozliczeniowi świadczący usługę *acquiringu* na rzecz akceptantów. Ponadto NBP wyróżnia tzw. unijny schemat płatniczy, czyli schemat międzynarodowy, który podlega nadzorowi odpowiedniego organu Unii Europejskiej lub właściwego organu innego państwa członkowskiego. Czynności nadzorcze podejmowane przez Prezesa NBP w ramach nadzoru nad schematami płatniczymi zostały wskazane w szczególności w art. 132zl ustawy o usługach płatniczych. Obejmują one: wydawanie zgody na prowadzenie schematu płatniczego, wydawanie zgody na zmianę zasad jego funkcjonowania, pozyskiwanie informacji o prowadzonej działalności na potrzeby dokonywania oceny funkcjonowania schematu płatniczego, wydawanie zaleceń w zakresie zapewnienia zgodności działania schematu z przepisami prawa oraz w zakresie zapewnienia sprawności i bezpieczeństwa, wydawanie decyzji o czasowym, częściowym albo całkowitym wstrzymaniu funkcjonowania schematu płatniczego, jak również decyzji o uchyleniu zgody na prowadzenie schematu płatniczego oraz nakładanie kar pieniężnych. Katalog czynności nadzorczych Prezesa NBP wskazanych w art. 132zl ustawy o usługach płatniczych nie jest katalogiem zamkniętym, w związku z czym właściwe przepisy prawa mogą przyznać Prezesowi NBP również inne kompetencje w tym zakresie. Poinformowano, że, zgodnie z przepisami ww. ustawy, organizacja płatnicza musi złożyć odpowiedni wniosek na co najmniej trzy miesiące przed planowanym rozpoczęciem funkcjonowania lub na trzy miesiące przed planowanym wprowadzeniem zmian do schematu już funkcjonującego. Prezes NBP wyda przedmiotową decyzję w terminie trzech miesięcy od dnia otrzymania wniosku lub trzech miesięcy od dnia otrzymania uzupełnienia. Wyjaśniono, że szczegółowe kryteria ocen jak również zakres informacji i dokumentów,

które powinny zostać dołączone do wniosku, zostaną określone we właściwym rozporządzeniu Ministra Rozwoju i Finansów w sprawie funkcjonowania schematu płatniczego. Poinformowano, że, zgodnie z ustawą z dnia 30 listopada 2016 r., z obowiązku uzyskania zgody Prezesa NBP na prowadzenie schematu płatniczego są bezwarunkowo zwolnione organizacje zarządzające schematami trójstronnymi. Ponadto ustawa ta przewiduje możliwość zwolnienia z obowiązku uzyskania zgody dla tzw. schematów unijnych, jednak pod warunkiem przedłożenia, na minimum miesiąc przed planowanym rozpoczęciem funkcjonowania na terytorium Rzeczypospolitej lub wprowadzenia zmian w zasadach funkcjonowania, odpowiednich dokumentów i informacji, które potwierdzają, że zasady funkcjonowania schematu unijnego zostały poddane ocenie przez właściwy organ Unii Europejskiej lub organ nadzoru państwa członkowskiego. Organizacja płatnicza może wprowadzić zmiany w zasadach funkcjonowania schematu lub rozpocząć jego funkcjonowanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli Prezes NBP, w ciągu miesiąca od złożenia ww. dokumentów i informacji, nie stwierdzi, że zasady funkcjonowania schematu nie są zgodne z przepisami prawa lub nie zapewniają sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania schematu płatniczego lub powiązanych z nim infrastruktur, systemów płatności czy innych schematów. Powyższe zwolnienia z obowiązku uzyskania zgody Prezesa NBP na prowadzenie schematu nie oznaczają, że schematy te nie podlegają pozostałym przepisom ustawy o usługach płatniczych, adresowanym do schematów płatniczych. Zaznaczono, że ustawodawca przewidział odrębne przepisy dla tych schematów, które funkcjonowały na terytorium Polski w dniu wejścia w życie ustawy. Organizacje zarządzające tymi schematami są jednak zobowiązane do przedłożenia do NBP, w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r., albo wniosku o wydanie zgody na prowadzenie schematu, albo, w przypadku organizacji unijnych, odpowiednich dokumentów potwierdzających dokonanie oceny zasad funkcjonowania schematów przez organy unijne. Ponadto ustawa ta przewiduje również narzędzia nadzorcze dla Prezesa NBP, które mają mu zapewnić możliwość skutecznego sprawowania nadzoru nad schematami płatniczymi. W szczególności należą do nich obowiązki sprawozdawcze organizacji płatniczych. W związku z powyższym organizacje kartowe są zobowiązane do kwartalnego przekazywania do NBP informacji o stosowanych przez nie opłatach *interchange*. Ponadto wszystkie organizacje płatnicze są zobowiązane do kwartalnego przekazywania informacji o liczbie i wartości przetworzonych i rozliczonych krajowych transakcji płatniczych, do niezwłocznego informowania NBP o zaistniałych incydentach, jak również do przekazywania, na żądanie Prezesa NBP, informacji i dokumentów niezbędnych do oceny zasad funkcjonowania schematu. Organizacje kartowe zobowiązane są również, w myśl art. 15 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r., do przekazania Prezesowi NBP informacji potwierdzających zgodność zasad funkcjonowania systemu kart płatniczych z wymogami określonymi w MIF Regulation. Przedstawiono następujące najważniejsze daty związane z przyznaniem Prezesowi NBP kompetencji nadzorczych w zakresie schematów płatniczych:

- 8 kwietnia 2017 r.: ostateczny termin przekazania przez organizacje kartowe wskazanych informacji,
- 8 sierpnia 2017 r.: koniec okresu przejściowego dla schematów funkcjonujących na terytorium Polski w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r.,
- 9 grudnia 2018 r.: koniec okresu zwolnienia schematów płatniczych trójstronnych funkcjonujących jako czterostronne z obowiązków przewidzianych w Rozdziale II MIF Regulation.

Zwrócono uwagę na fakt, że ustawa z dnia 30 listopada 2016 r., poza nowelizacją ustawy o usługach płatniczych, wprowadziła również przepisy zawierające zmianę regulacji odnoszących się do sprawowanego przez Prezesa NBP nadzoru nad systemami płatności (w tym zakresie Prezes NBP

zyskał nowe uprawnienia, takie jak wydawanie decyzji o czasowym, częściowym albo całkowitym wstrzymaniu funkcjonowania systemu płatności, wydawanie zaleceń operatorom systemów płatności oraz pozyskiwanie informacji o incydentach i bieżących danych dotyczących funkcjonowania systemu). Ponadto uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP w odniesieniu do systemów rozrachunku i systemu rozliczeń papierów wartościowych zostały poszerzone o możliwość pozyskiwania informacji o incydentach i danych dotyczących bieżącego funkcjonowania tych systemów. Stwierdzono, że ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. dokonała harmonizacji instrumentarium nadzorczego Prezesa NBP i wprowadziła nowe obowiązki sprawozdawcze podmiotów nadzorowanych.

Poinformowano, że NBP opublikuje w najbliższym czasie na swoich stronach internetowych „podręczniki” dla każdego podmiotu odpowiedzialnego za infrastrukturę nadzorowaną przez NBP. Zawierają one przepisy związane z aktami niezbędnymi do realizacji działalności w poszczególnych segmentach infrastruktury, informacje o ankietach dla podmiotów, listę systemów, części związane z działalnością sprawozdawczą i raportami, które podmioty muszą składać do Prezesa NBP. Raporty zostaną udostępnione w formie elektronicznej. Forma elektroniczna będzie także używana do kontaktów podmiotów z NBP, w szczególności do przekazywania większości dokumentów.

Rada zapoznała się z informacją Narodowego Banku Polskiego na temat nowych uprawnień nadzorczych Prezesa NBP w zakresie nadzoru systemowego.

Informacja na temat zmian w Polityce sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego

Informację na temat zmian w Polityce sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego, zwanej dalej „Polityką”, przedstawił NBP na posiedzeniu Rady w dniu 9 października 2017 r. Przypomniano, że sprawowanie nadzoru systemowego ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa systemu płatniczego oraz sprawności jego funkcjonowania i zgodności z przepisami prawa. Następnie wskazano różnice między nadzorem systemowym (*oversight*) a ostrożnościowym (*supervision*), z których pierwszy, sprawowany przez NBP, jest nadzorem nad systemami, drugi zaś, leżący w kompetencjach Komisji Nadzoru Finansowego, dotyczy nadzoru nad podmiotami. Poinformowano, że obecna wersja Polityki jest czwartą wersją tego dokumentu. Konieczność jej nowelizacji wynikała z następujących przyczyn:

- rozszerzenia uprawnień Prezesa NBP o nadzór nad schematami płatniczymi,
- dostosowania Polityki do zmian w prawie unijnym (pojawienie się CSDR, MIF Regulation oraz dokumentów dotyczących cyberbezpieczeństwa),
- uzyskania przez Prezesa NBP nowych uprawnień nadzorczych (m.in. wydawanie zaleceń, zawieszenie).

W dokumencie wprowadzono także zmiany porządkowe, obejmujące wyłączenie z niego listy schematów i systemów nadzorowanych przez Prezesa NBP ze względu na częstotliwość zmian w tym zakresie. Listy te są publikowane na stronie internetowej NBP. Poinformowano, że, zgodnie z ustawą o usługach płatniczych, rozróżnia się schematy trójstronne, czterostronne i „unijne” oraz wskazano różnice między nimi. W szczególności szerzej poinformowano o sposobie sprawowania przez Prezesa NBP nadzoru nad schematami „unijnymi”, polegającym na zweryfikowaniu oceny funkcjonowania schematu dokonanej przez uprawniony podmiot unijny w aspekcie jego funkcjonowania w Polsce i stwierdzeniu braku zastrzeżeń do jego funkcjonowania. Taki schemat „unijny” nie musi mieć indywidualnej zgody Prezesa NBP na funkcjonowanie na terenie Polski. W przypadku pojawienia się zastrzeżeń na etapie weryfikacji oceny unijnej schemat musi uzyskać odpowiednią zgodę Prezesa NBP.

Poinformowano, że od stycznia do października 2017 r. w NBP dokonano oceny 6 systemów kart płatniczych pod względem zgodności z MIF Regulation oraz 2 schematów unijnych (VISA i MasterCard). We wszystkich przypadkach ocena wypadła pozytywnie.

Rada zapoznała się z informacją Narodowego Banku Polskiego na temat zmian w *Polityce sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego.*

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2016 r.

Na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 2017 r. Rada zapoznała się z oceną funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2016 r. i pozytywnie ją zaopiniowała.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2017 r.

Na posiedzeniu w dniu 9 października 2017 r. Rada zapoznała się z oceną funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2017 r. i pozytywnie ją zaopiniowała.

3. Podsumowanie

W 2017 roku Rada prowadziła działalność odpowiadającą zakresowi jej zadań, określone w *Uchwale Nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego.*

W omawianym okresie, podczas czterech posiedzeń, Rada rozpatrzyła 33 tematów, w tym 32 spośród tematów zawartych w *Rocznym planie pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r.* i jeden temat dodatkowy, nieujęty w *Planie.*

Materiały do dyskusji zostały opracowane przez NBP, ZBP i KIR S.A. oraz niezależnych ekspertów.

W roku sprawozdawczym w działalności Rady zdecydowanie dominowały zagadnienia związane z usprawnianiem obrotu płatniczego. Wiele uwagi poświęcono zwłaszcza kwestiom związanym z obrotem bezgotówkowym, w szczególności w aspekcie prac prowadzonych w ramach strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego programu Od papierowej do cyfrowej Polski*, w których podmioty aktywne w obszarze systemu płatniczego brały aktywny udział.

Wśród zagadnień dotyczących włączania się polskiego systemu płatniczego do jednolitego obszaru płatniczego Unii Europejskiej, podobnie jak w roku 2016, na uwagę zasługuje tematyka związana z dostosowaniem polskiego rynku usług płatniczych do przepisów *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylającej dyrektywę 2007/64/WE (dyrektywa PSD2)* i standardów technicznych (RTS) dotyczących tej dyrektywy, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień bezpieczeństwa, oraz zagadnienia odnoszące się do sprawowania nadzoru systemowego przez NBP.

Tak jak w latach ubiegłych oraz podobnie do analogicznych gremiów w wielu innych krajach UE, Rada stanowiła forum wymiany informacji, poglądów i opinii w sprawach istotnych dla funkcjonowania polskiego systemu płatniczego. W powyższych kwestiach Rada wypracowywała wspólne opinie,

stanowiska i wnioski, pełniąc rolę koordynatora działań Narodowego Banku Polskiego, Związku Banków Polskich oraz innych podmiotów - uczestników polskiego systemu płatniczego.

Rada ds. Systemu Płatniczego zwraca się do Zarządu Narodowego Banku Polskiego z wnioskiem o przyjęcie niniejszego sprawozdania.

Anna Trzecińska

Wiceprezes Narodowego Banku Polskiego

Załącznik nr 1

Członkowie Rady ds. Systemu Płatniczego oraz osoby zastępujące członków Rady w 2017 r.

1.	Anna Trzecińska	Przewodnicząca Rady, Wiceprezes NBP
2.	Krzysztof Pietraszkiewicz	Zastępca Przewodniczącego Rady, Prezes Zarządu Związku Banków Polskich
3.	Piotr Alicki	Członek Rady, Prezes Zarządu Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A.
4.	Tomasz Bogus	Członek Rady, Prezes Zarządu Banku BGŻ BNP Paribas S.A. (do 31.10.2017 r.)
5.	Marek Chrzanowski	Członek Rady, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego
6.	Tomasz Dąbrowski	Zastępujący Członka Rady, Członek Zarządu Poczty Polskiej S.A.
7.	Przemysław Gdański	Członek Rady, Wiceprezes Zarządu kierujący pracami Zarządu Banku BGŻ BNP Paribas S.A. (od 1.11.2017 r.)
8.	Paweł Górecki	Członek Rady, p.o. Prezesa Zarządu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. (od 4.09.2017 r.)
9.	Zbigniew Jagiełło	Członek Rady, Prezes Zarządu Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A.
10.	Andrzej Kaźmierczak	Członek Rady, Członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego
11.	Michał Krupiński	Członek Rady, Prezes Zarządu Banku Polska Kasa Opieki S.A.
12.	Zdzisław Kupczyk	Członek Rady, Prezes Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. (od 2.08.2017 r.)
13.	Wojciech Kwaśniak	Zastępujący Członka Rady, Zastępca Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego (do 16.02.2017 r.)
14.	Luigi Lovaglio	Członek Rady, Prezes Zarządu Banku Polska Kasa Opieki S.A. (do 14.06.2017 r.)
15.	Dariusz Olkiewicz	Zastępujący Członka Rady, Wiceprezes Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. (od 2.08.2017 r.)
16.	Krzysztof Polończyk	Członek Rady, p.o. Prezesa Zarządu First Data Polska S.A. (od 13.10.2017 r.)
17.	Leszek Skiba	Członek Rady, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów
18.	Iwona Sroka	Członek Rady, Prezes Zarządu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. (do 4.09.2017 r.)
19.	Cezary Stypułkowski	Członek Rady, Prezes Zarządu BRE Banku S.A.
20.	Przemysław Sypniewski	Członek Rady, Prezes Zarządu Poczty Polskiej S.A.
21.	Adam Tochmański	Sekretarz Rady, Dyrektor Departamentu Systemu Płatniczego

		Narodowego Banku Polskiego
22.	Elżbieta Witkowska-Hasny	Zastępująca Członka Rady, Dyrektor Zarządzający ds. Operacji Banku BGŻ BNP Paribas S.A.
23.	Maciej Wyszoczarski	Zastępujący Członka Rady, Dyrektor Pionu Sieci i Operacji Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A.
24.	Damian Zapłata	Członek Rady, Prezes Zarządu First Data Polska S.A. (do 13.10.2017 r.)

Załącznik nr 2

Roczny plan pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r.

I. 7 kwietnia

1. Sprawozdanie z działalności Rady ds. Systemu Płatniczego w 2016 r. (NBP) – **A**¹
2. Przyjęcie *Rocznego planu pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2017 r.* (NBP) – **A**
3. Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2016 r. (NBP) – **A**
4. Współpraca sektora bankowego w obszarze ryzyka IT – Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa (ZBP) – **A**
5. Raport z badania *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego* (dr hab. D. Maison, prof. UW) – **A**
6. Nowe uprawnienia nadzorcze Prezesa NBP – schematy płatnicze (NBP) – **A**

7. Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w IV kwartale 2016 r. (NBP) – **B**
8. Informacja o kartach płatniczych – IV kwartał 2016 r. (NBP) – **B**
9. Porównanie wysokości opłat i prowizji w złotych związanych z rozliczeniami pieniężnymi w polskim sektorze bankowym (czerwiec-grudzień 2016 r.) (NBP) – **B**
10. Raport z badania *Płatności cyfrowe 2016* (NBP) – **B**
11. Informacja nt. oceny systemu płatności SORBNET2 pod kątem spełniania *Zasad dotyczących infrastruktury rynku finansowego* (NBP) – **B**
12. Informacja nt. regulacji związanych z numeracją banków i niebankowych dostawców usług płatniczych oraz systemu EWIB 2.0. (NBP) – **B**

II. 19 czerwca

1. Informacja o stanie prac prowadzonych w ramach strumienia *Zwiększenie obrotu bezgotówkowego w programie Od papierowej do cyfrowej Polski* (B. Ciołkowski, lider biznesowy strumienia) – **A**
2. Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego (ZBP) – **A**
3. Plany KIR w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w euro (KIR S.A.) – **A**
4. Standaryzacja interfejsu na potrzeby usług świadczonych przez strony trzecie w oparciu o dostęp do rachunków płatniczych (ZBP) – **A**
5. Strategia Poczty Polskiej S.A. w kontekście wyzwań rynku płatniczego (Poczta Polska S.A.) – **A**

---

¹ Temat o kategorii A jest przeznaczony do dyskusji na posiedzeniu Rady.

Temat o kategorii B jest tematem informacyjnym, z zasady nieprzeznaczonym do dyskusji na posiedzeniu Rady.

6. Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w I kwartale 2017 r. (NBP) – **B**
7. Informacja o kartach płatniczych – I kwartał 2017 r. (NBP) – **B**
8. Stan wdrożenia usługi *cash back* na rynku polskim (NBP) – **B**
9. Informacja o realizacji *Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014-2020 w 2016 roku* (Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności) – **B**

III. 9 października

1. Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2017 r. (NBP) – **A**
2. Informacja o projekcie wdrożenia terminali płatniczych w jednostkach administracji publicznej (KIR S.A.) - **A**
3. Karty przedpłacone w Polsce (NBP) – **A**
4. Informacja na temat zmian w *Polityce sprawowania przez NBP nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego* (NBP) – **A**
5. Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w II kwartale 2017 r. (NBP) – **B**
6. Informacja o kartach płatniczych – II kwartał 2017 r. (NBP) – **B**
7. Porównanie wysokości opłat i prowizji w złotych związanych z rozliczeniami pieniężnymi w polskim sektorze bankowym (grudzień 2016 r. – czerwiec 2017 r.) (NBP) – **B**
8. Informacja o realizacji projektu T2S-NBP (NBP) – **B**

IV. 18 grudnia

1. Raport końcowy z prac Zespołu roboczego ds. badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim (NBP) – **A**
2. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2016 r. (NBP) – **A**
3. Informacja nt. aktualizacji *Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014-2020* (Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności) – **A**
4. Weryfikacja stanowiska polskiego rynku odnośnie zasadności wejścia na paneuropejską platformę rozrachunkową TARGET2-Securities (T2S) z rozrachunkiem w PLN i EUR, po przeglądzie opinii grupy NUG_PL i pierwszych doświadczeń mniejszych rynków (KDPW S.A.) - **A**
5. Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w III kwartale 2017 r. (NBP) – **B**
6. Informacja o kartach płatniczych – III kwartał 2017 r. (NBP) – **B**

7. Raport roczny o nadzorze systemowym w zakresie systemu płatniczego w Polsce w 2016 roku (NBP) – **B**
8. Porównanie wysokości i opłat związanych z rozliczeniami pieniężnymi w złotych w polskim sektorze usług płatniczych w obszarze mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (NBP) – **B**